

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра психології

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему «СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНЬОГО
КЛІНІЧНОГО ПСИХОЛОГА»

Виконав здобувач вищої освіти
групи пс20
спеціальності 053 Психологія
ОП Психологія. Клінічна психологія
Ніконов Євген Володимирович

Керівник: ст. викладач Мостова Т.О.,
консультант - канд. психол. наук, доцент
Прокоф'єва О.О.

Рецензент: практичний психолог КЗ
«Василівська ЗОШ І-ІІІ с. №3» ВМР ЗО,
психолог-консультант
БФ «UA Mental Help»
Емінова Е.С.

Запоріжжя– 2024

АНОТАЦІЯ

Ніконов Євген Володимирович

Становлення професійної ідентичності майбутнього клінічного психолога

У кваліфікаційній роботі розглянуто та досліджено таку актуальну тему, як «Становлення професійної ідентичності майбутнього клінічного психолога».

Визначено, що професійна ідентичність – відображає особливий аспект особистості, що формується під впливом професійної діяльності та сприяє єдності особистості з професійним середовищем. Акцентовано увагу на тому, що ідентичність також впливає на професійну адаптацію та ефективність у виконанні роботи, враховуючи всі її аспекти.

Проаналізовано компоненти професійної ідентичності, які були визначені в результаті дослідження, включають наступне:

- 1) Ідентифікація з професійною діяльністю.
- 2) Ідентифікація з професійною спільнотою.
- 3) Актуалізація власного професійного ідеалу.

Визначено чинники, що впливають на становлення професійної ідентичності. Акцентовано увагу на тому, що ці чинники можуть бути розділені на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники включають мікросоціальні аспекти, такі як вплив виховання та сімейної культури на вибір професії, а також макросоціальні фактори, такі як доступність вищої освіти і можливості навчання, а також політичні та економічні умови, що впливають на процес освоєння професії. У свою чергу, зазначено, що внутрішні чинники включають наступні аспекти:

1. Засвоєння правил, норм і обов'язків професійної діяльності.
2. Процес формування професійної ідентичності може пройти кілька етапів:
3. Усвідомлення ближчих і дальших професійних цілей.
4. Засвоєння знань, розуміння можливостей і набуття досвіду (ідентичність виражена, але пасивна).

5. Практична реалізація обраних професійних цілей, формування індивідуального стилю та встановлення професійних контактів (ідентичність активна).

6. Вільне виконання професійної діяльності, підвищення вимог і стандартів, професійне вдосконалення, відчуття важливості власної роботи і контактів, бажання передавати свій досвід (ідентичність стійка).

Також, встановлено, що процес формування професійної ідентичності відчутно змінюється під час навчання студентів. Виявлено, що у клінічних психологів-першокурсників часто спостерігається професійна передчасна або псевдоідентичність, що проявляється у їхній неспроможності самостійно розв'язувати навчально-професійні завдання, у відмові від власної професійної унікальності або, навпаки, у її надмірному підкресленні. У старшокурсників спостерігається зростання прояву досягнутої ідентичності, що виявляється у визначених професійних цілях та планах, а також у їхньому прагненні до їхнього досягнення.

Висвітлено, що рівень сформованості професійної ідентичності у майбутніх клінічних психологів зазнає змін протягом їхнього навчання у вищому навчальному закладі. Так, нами визначено, що серед першокурсників виявляються більш широкі неусвідомлені або частково усвідомлені прояви професійної ідентичності. У той час, у старшокурсників частіше можна помітити більш усвідомлені та частково усвідомлені форми професійної ідентичності.

Акцентовано увагу на відмінностях у динаміці формування професійної ідентичності під час навчання у вищому навчальному закладі проявляються у різних рівнях професійної спрямованості майбутніх клінічних психологів, що також змінюються з часом. Старшокурсники частіше виявляють вищий та середній рівні професійної спрямованості, в той час як серед першокурсників переважають середні та нижчі рівні професійної спрямованості.

В результаті нашого дослідження нами підтверджено гіпотезу про те, що професійна ідентичність формується в процесі професійної діяльності. Так, майбутні клінічні психологи першого курсу виявили більшу схильність до

несформованої професійної ідентичності порівняно з майбутніми психологами четвертого курсу.

Ми вважаємо, що перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному вивченні факторів, що впливають на динаміку та формування професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів, а також у розробці програм психолого-педагогічного супроводу студентів в закладах вищої освіти.

ABSTRACT

Yevgen Nikonov

Formation of the professional identity of the future clinical psychologist

In the thesis, such a relevant topic as "Formation of the professional identity of the future clinical psychologist" was considered and researched.

It was determined that the professional identity reflects a special aspect of the personality that is formed under the influence of professional activity and contributes to the unity of the personality with the professional environment. Emphasis is placed on the fact that identity also affects professional adaptation and efficiency in the performance of work, taking into account all its aspects.

The analyzed components of professional identity, which were determined as a result of the research, include the following:

- 1) Identification with professional activity.
- 2) Identification with the professional community.
- 3) Actualization of one's professional ideal.

Factors affecting the formation of professional identity are determined. Attention is focused on the fact that these factors can be divided into external and internal. External factors include microsocial aspects, such as the influence of upbringing and family culture on the choice of profession, as well as macrosocial factors, such as the availability of higher education and training opportunities, as well as political and economic conditions that affect the process of developing a profession. In turn, it is stated that internal factors include the following aspects:

1. Learning the rules, norms and duties of professional activity.
2. The process of forming a professional identity can go through several stages:
3. Awareness of immediate and further professional goals.
4. Assimilation of knowledge, understanding of opportunities and gaining experience (identity is expressed, but passive).
5. Practical implementation of chosen professional goals, formation of an individual style and establishment of professional contacts (identity is active).

6. Free performance of professional activities, raising requirements and standards, professional improvement, feeling the importance of one's own work and contacts, desire to transfer one's experience (identity is stable).

Also, it was established that the process of formation of professional identity changes significantly during students' studies. It was found that first-year clinical psychologists often have professional premature or pseudo-identity, which manifests itself in their inability to independently solve educational and professional tasks, in the rejection of their own professional uniqueness or, on the contrary, in its excessive emphasis. In senior students, there is an increase in the manifestation of an achieved identity, which is manifested in defined professional goals and plans, as well as in their desire to achieve them.

It is highlighted that the level of professional identity formation of future clinical psychologists undergoes changes during their studies at a higher educational institution. Thus, we determined that among first-year students there are wider unconscious or partially conscious manifestations of professional identity. At that time, more conscious and partially conscious forms of professional identity can often be observed in senior students.

Emphasis is placed on the differences in the dynamics of the formation of professional identity during studies at a higher educational institution, manifested in different levels of professional orientation of future clinical psychologists, which also change over time. Senior students more often show higher and average levels of professional orientation, while among first-year students, average and lower levels of professional orientation prevail.

As a result of our research, we confirmed the hypothesis that professional identity is formed in the process of professional activity. Thus, future clinical psychologists of the first year showed a greater tendency to an unformed professional identity compared to future psychologists of the fourth year.

We believe that the prospects for further research consist in a more detailed study of the factors affecting the dynamics and formation of the professional identity of future

clinical psychologists, as well as in the development of programs of psychological and pedagogical support for students in institutions of higher education.

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти спеціальності 053 Психологія

Ніконова Євгена Володимировича

на тему «**Становлення професійної ідентичності майбутнього
клінічного психолога**»

Науковий керівник: старший викладач кафедри психології Мостова Т.О., консультант – кандидат психологічних наук, доцент Прокоф'єва О.О.

Професійна активність особистості вважається одним із важливих аспектів її діяльності. В сучасній психологічній науці та практиці велика увага приділяється питанням, що стосуються професійної підготовки, відбору, придатності та ідентичності, включаючи фахівців у сфері допомагаючих професій, таких як психологи.

Розробка обраної нами теми, важлива через те, що дослідження особливостей професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів може допомогти вирішити наступні проблеми:

1. Покращення вибору професії – дослідження професійної ідентичності, взагалі, допомагає майбутнім спеціалістам краще розуміти свої здібності, цінності та інтереси, що сприяє кращому вибору професії і забезпечує більш успішну та задовільну кар'єру.

2. Професійний розвиток – знання та усвідомлення власної професійної ідентичності допомагає студентам зосередитися на розвитку важливих навичок та компетенцій, що сприяє їхньому ефективному професійному зростанню.

3. Адаптація до змін – динамічний ринок праці і технологічний прогрес потребують від людей готовності до гнучкості і навчання протягом всього життя. Розуміння власної професійної ідентичності сприяє полегшенню адаптації до змін та здатності до вивчення нового.

4. Задоволення від професії – клінічні психологи, які мають сформовану ідентичність у своїй професійній сфері, зазвичай відчувають більше задоволення від своєї роботи, оскільки вони усвідомлюють, що це відповідає їхнім цінностям та інтересам.

5. Розвиток організацій – розуміння професійної ідентичності працівників допомагає керівникам формулювати правильні завдання, створювати стимулюючі умови праці та сприяти розвитку та формуванню позитивної корпоративної культури.

Таким чином, дослідження професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів є надзвичайно актуальною та важливою темою, вивчення якої може значно сприяти процесу психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх фахівців у нашому вищому навчальному закладі.

Об'єкт дослідження – професійна ідентичність майбутнього клінічного психолога.

Предмет дослідження – становлення професійної ідентичності майбутнього клінічного психолога: психологічний аспект.

Мета дослідження – емпірично дослідити особливості становлення професійної ідентичності майбутнього клінічного психолога: психологічний аспект.

Гіпотеза дослідження – професійна ідентичність формується в професійній діяльності, тому для майбутніх клінічних психологів 1 курсу більш характерним буде прояв не сформованої професійної ідентичності порівняно з майбутніми клінічними психологами 4 курсу.

Завдання дослідження:

1. Теоретично проаналізувати сутність ідентичності, структуру професійної ідентичності та чинники, які сприяють її формуванню;

2. Визначити рівень сформованості професійної ідентичності серед майбутніх клінічних психологів;

3. Емпірично дослідити особливості сформованості та проявів статусів професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів;

4. Виявити характеристики професійної орієнтації майбутніх клінічних психологів.

Дослідницькі методи включають теоретичні, такі як: аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення теоретичного матеріалу, а також емпіричні методи, такі як методика дослідження професійної ідентичності, методика «Профідентичність», методика вивчення статусів професійної ідентичності та опитувальник «Визначення рівня професійної спрямованості».

Характеристика вибірки – в якості діагностичної вибірки були опитані студенти 1 та 4 курсі спеціальності клінічна психологія, в кількості 60 осіб.

Практичне значення полягає в тому, що результати нашого емпіричного дослідження можуть бути використані для психологічної супроводу студентів, в процесі оволодіння ними обраною спеціальністю.

Професійна ідентичність охоплює не лише усвідомлення своєї особистої унікальності в контексті професійної спільноти, але й оцінку цього факту, психологічне значення приналежності до неї, спільні професійні емоції, типову психологічну структуру, а також відчуття власної професійної компетентності, самостійності та ефективності – зокрема, переживання особистістю своєї професійної цілісності та задоволеності.

Основне завдання професійної ідентичності полягає у забезпеченні «психологічного комфорту», що створює відчуття стабільності у навколишньому середовищі та впевненості в своїх можливостях. Професійна ідентичність передбачає «прийняття на всіх рівнях» (соціальному – з точки зору цінностей та етики, психологічному – в межах внутрішніх структур особистості) особливих професійних цінностей, що визнані в конкретному професійному контексті.

Формування професійної ідентичності походить з різних джерел та піддається впливу різних факторів. Один із таких факторів – це обмеження, які встановлені нормативними документами про освіту. Наприклад, студент, який успішно завершив навчання на конкретному факультеті та отримав відповідний диплом, сприймається як особа, що має професійну ідентичність у цій галузі. Важливими елементами професійної ідентичності є відчуття спільності долі та

професійна обізнаність. Крім того, у цьому процесі велику роль відіграють очікування та власні переваги, ідеальні уявлення про обрану професію та особисте «Я», які притаманні кожній особистості.

Для аналізу динаміки професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів під час їхньої професійної підготовки, було опитано 60 студентів, які навчаються на 1 та 4 курсах спеціальності клінічна психологія. Опитані були розділені на дві групи: першу склали студенти 1 курсу, а другу – 4 курсу. Це було зроблено з метою виявлення особливостей динаміки їхньої професійної ідентичності..

Згідно з обраною методологією дослідження, були використані такі діагностичні методи: методика для аналізу професійної ідентичності, методика «Профідентичність», методика для вивчення статусів професійної ідентичності та опитувальник для визначення рівня професійної спрямованості.

За допомогою підбраного нами діагностичного інструментарію, а саме такі діагностичні методи: методика для аналізу професійної ідентичності, методика «Профідентичність», методика для вивчення статусів професійної ідентичності та опитувальник для визначення рівня професійної спрямованості, ми змогли провести емпіричне дослідження та сформулювати наступні висновки:

1. Прояв професійної ідентичності у студентів змінюється протягом їх навчання. У першокурсників клінічних психологів спостерігається передчасна або псевдо-ідентичність, що проявляється в недостатній самостійності у вирішенні навчально-професійних завдань, запереченні власної професійної унікальності або, навпаки, її перебільшенні. Крім того, серед першокурсників переважають нав'язана та не визначена ідентичність.

2. Для майбутніх клінічних психологів старших курсів характерніше проявлення досягнутої ідентичності, що виявляється у сформованих професійних цілях та планах, орієнтованих на їх досягнення. Також, спостерігається мораторій ідентичності, який характеризується невизначеністю у професійному самосприйнятті. Цей статус може мати дві розвиткові траєкторії. По-перше, студент може затриматися на цьому етапі до завершення навчання та початку

професійної діяльності. По-друге, мораторій може бути перехідною фазою від дифузійної до досягнутої професійної ідентичності.

3. Рівень розвиненості професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів змінюється протягом навчання у ЗВО. Серед першокурсників переважно спостерігається низький та частковий рівні усвідомлення професійної ідентичності. У той самий час серед клінічних психологів старших курсів більша поширеність прояву професійної ідентичності спостерігається на рівні усвідомлення та часткового усвідомлення.

4. Процес зміни професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів відбувається на рівні її складових частин. Наприклад, студенти 4 курсу виявляють сформований рівень когнітивно-рефлексивного, мотиваційно-ціннісного та проектно-поведінкового компонентів. У молодших студентів частіше спостерігається прояв компонента альтернативної професійної ідентичності.

5. Різниця в тенденціях формування професійної ідентичності під час навчання у вищому навчальному закладі виражається у варіації професійної спрямованості студентів, яка також змінюється протягом цього часу. Наприклад, серед старшокурсників ця спрямованість частіше виявляється на високому і середньому рівнях. У той час як серед першокурсників більш поширеною є середня та низька професійна спрямованість.

Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Професійна ідентичність – відображає особливий аспект особистості, що формується під впливом професійної діяльності та сприяє єдності особистості з професійним середовищем. Ця ідентичність також впливає на професійну адаптацію та ефективність у виконанні роботи, враховуючи всі її аспекти.

Компоненти професійної ідентичності, які були визначені в результаті дослідження, включають наступне:

- 1) Ідентифікація з професійною діяльністю.
- 2) Ідентифікація з професійною спільнотою.
- 3) Актуалізація власного професійного ідеалу.

Чинники, що впливають на становлення професійної ідентичності, можуть бути розділені на зовнішні та внутрішні. Зовнішні чинники включають мікросоціальні аспекти, такі як вплив виховання та сімейної культури на вибір професії, а також макросоціальні фактори, такі як доступність вищої освіти і можливості навчання, а також політичні та економічні умови, що впливають на процес освоєння професії.

Внутрішні чинники включають такі аспекти:

1. Засвоєння правил, норм і обов'язків професійної діяльності.
2. Процес формування професійної ідентичності може пройти кілька етапів:
 3. Усвідомлення ближчих і дальших професійних цілей.
 4. Засвоєння знань, розуміння можливостей і набуття досвіду (ідентичність виражена, але пасивна).
 5. Практична реалізація обраних професійних цілей, формування індивідуального стилю та встановлення професійних контактів (ідентичність активна).
 6. Вільне виконання професійної діяльності, підвищення вимог і стандартів, професійне вдосконалення, відчуття важливості власної роботи і контактів, бажання передавати свій досвід (ідентичність стійка).

2. Процес формування професійної ідентичності відчутно змінюється під час навчання студентів. У клінічних психологів-першокурсників часто спостерігається професійна передчасна або псевдоідентичність, що проявляється у їхній неспроможності самостійно розв'язувати навчально-професійні завдання, у відмові від власної професійної унікальності або, навпаки, у її надмірному підкресленні. У старшокурсників спостерігається зростання прояву досягнутої ідентичності, що виявляється у визначених професійних цілях та планах, а також у їхньому прагненні до їхнього досягнення.

3. Рівень сформованості професійної ідентичності у майбутніх клінічних психологів зазнає змін протягом їхнього навчання у вищому навчальному закладі. Серед першокурсників виявляються більш широкі неусвідомлені або частково

усвідомлені прояви професійної ідентичності. У той час, у старшокурсників частіше можна помітити більш усвідомлені та частково усвідомлені форми професійної ідентичності.

4. Відмінності у динаміці формування професійної ідентичності під час навчання у вищому навчальному закладі проявляються у різних рівнях професійної спрямованості майбутніх клінічних психологів, що також змінюються з часом. Старшокурсники частіше виявляють вищий та середній рівні професійної спрямованості, в той час як серед першокурсників переважають середні та нижчі рівні професійної спрямованості.

В результаті нашого дослідження ми підтвердили гіпотезу про те, що професійна ідентичність формується в процесі професійної діяльності. Так, майбутні клінічні психологи першого курсу виявили більшу схильність до несформованої професійної ідентичності порівняно з майбутніми психологами четвертого курсу.

Ми вважаємо, що перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному вивченні факторів, що впливають на динаміку та формування професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів, а також у розробці програм психолого-педагогічного супроводу студентів в ЗВО.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024 рік

Місце виконання: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ КЛІНІЧНИХ ПСИХОЛОГІВ.....	6
1.1. Теоретичні підходи до вивчення феномену ідентичності.....	6
1.2. Психологічна характеристика змісту та структури професійної ідентичності ...	9
1.3. Чинники та етапи становлення професійної ідентичності.....	16
Висновки до першого розділу	22
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ КЛІНІЧНИХ ПСИХОЛОГІВ.....	24
2.1. Організація емпіричного дослідження та підбір діагностичного інструментарію.....	24
2.2. Особливості прояву професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів.....	26
2.3. Особливості статусів професійної ідентичності майбутніх клінічних психологів.....	35
2.4. Особливості прояву професійної спрямованості майбутніх клінічних психологів	39
Висновки до другого розділу	41
ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

Ім'я користувача:
Анастасія Сухомлінова

ID перевірки:
1016181787

Дата перевірки:
08.04.2024 11:59:40 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
08.04.2024 12:05:13 EEST

ID користувача:
100012861

Назва документа: Ніконов Євген

Кількість сторінок: 37 Кількість слів: 7275 Кількість символів: 58315 Розмір файлу: 63.60 KB ID файлу: 1015941363

1.17% Схожість

Найбільша схожість: 0.18% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1015941365)

0.99% Джерела з Інтернету	34	Сторінка 39
0.18% Джерела з Бібліотеки	1	Сторінка 39

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел